

ציוני דרך בהשתתפות נשים במשחקים האולימפיים

ד"ר עדו נבו, ירדן הר לב

התנועה האולימפית עשתה כבדת דרך משמעותית מאז המשחקים המודרניים הראשונים באתונה 1896, שבהם נאסר על נשים להשתתף בתחרויות באופן גורף, ועד היום, שבו הן משתתפות בכלל ענפי הספורט האולימפי – קיץ וחורף כאחד. ראשית השתתפותן של ספורטאיות במשחקים האולימפיים נרשמה במשחקי פאריז 1900, שבהם עמד שיעורן על 2.2% מכלל המשתתפים. גם במשחקי לונדון 2012, שבהם נכללו נשים לראשונה בכל אחת מהמשלחות, היה פער מגדרי משמעותי באחוזי ההשתתפות בין גברים לנשים – לטובת הראשונים.

128 שנים לאחר מכן, משחקי פריז 2024, נתנו תקווה כי אכן נפל דבר. במשחקים אלו. עמד מספר הספורטאיות בתחרויות השונות על כ-50% מכלל המשתתפים, ובכל ענפי הספורט הנכללים בתוכנית הרשמית, למעט בתחרויות ההאבקות בסגנון יווני רומי, הייתה השתתפות של נשים. משחקי החורף האולימפיים, לעומת זאת, על-אף שנשים מתחרות בענף הסקי הנורדי ובקפיצות סקי נותר מקצוע אחד – סקי נורדי משולב – בהשתתפות גברים בלבד מאז הופעתו במשחקי החורף הראשונים בשאמוני 1924. יצוין כי הצעד הראשון להכללת המקצוע לנשים בתוכנית האולימפית נעשה במשחקי החורף לנוער בלזאן 2020, ובכך נרשם שוויון מגדרי מלא באירוע, שקדם לו הישג היסטורי זהה במשחקי הקיץ לנוער בבואנוס איירס 2018.

השינוי המגדרי בעולם הספורט לא נוצר בחלל ריק. בתחומים רבים נוספים כגון שוק העבודה, הפוליטיקה, האקדמיה וכיו"ב, כמעט שלא הייתה נוכחות של נשים בראשית המאה העשרים. די אם נציין כי עד תום מלחמת העולם הראשונה ניתנה זכות ההצבעה לנשים רק בשלוש מדינות. תמורות שונות בחברה, בצורת ההתנהלות הפוליטית וכמובן בספורט עצמו הובילו לשינוי המגדרי. מדובר בשינוי חיובי המתואר כהישג של מאבק הנשים לשוויון מלא בספורט ובחברה בכלל, עם זאת, ניתן לראות זאת גם באור ביקורתי ולתהות מדוע נדרשו יותר ממאה שנים עד להשגת השוויון. בסקירה זו אמנם לא נשפוט את שתי נקודות המבט, אך ננסה לבחון את אבני הדרך, תוך בחינת ההישגים הבולטים שקידמו את ספורט הנשים בזירה האולימפית בצד מכשולותיהן העיקריות.

טיעונים כנגד השתתפות נשים בספורט

ניתן לזהות שלושה טיעונים מרכזיים שמנעו או עיכבו את השתתפותן של נשים בספורט התחרותי בכלל ובמשחקים האולימפיים בפרט:

א. **הטיעון הבריאותי:** הספורט התחרותי תובעני במהותו ומחייב מאמץ גופני שעלול לסכן את בריאותה של האישה ואף לפגוע בפריונה. משמעות הדבר היא שנשים יכולות לעסוק בספורט כל עוד לא מדובר במאמצים גדולים מדי כגון ריצות או משחים למרחקים ארוכים, הרמת משקולות, רוגבי ועוד.

ב. **הטיעון החברתי:** לא יאה לנשים לעסוק בספורט תחרותי, שכן, הדבר עשוי לפגום באסתטיקה הנשית. הזיעה הכרוכה במאמץ הגופני והלכלוך שעשוי להתלוות אליה (למשל במשחקים קבוצתיים) אינו הולם את מראה ה"ליידי", כפי שהתעצבה בדמיונם של אנשי התקופה

הוויקטוריאנית, שבה החל להתפתח הספורט המודרני. מעבר לאסתטיקה החיצונית התלוותה לתפיסה זו גם הסתייגות מנשים ספורטאיות בשל ההשפעה שעלול הספורט התחרותי לגרום לאופיין. נשים ספורטאיות הוגדרו כ"מין השלישי", נטול גינוני נשיות, כלומר, תחרות והישגיות דוחקות את העידון הרצוי לנשים.

ג. **הטיעון הצרכני:** על-פי טיעון זה, נשים אינן מרבות לעסוק בספורט ואינן צורכות אותו כצופות. אי לכך, בענפים רבים קיים מיעוט של ספורטאיות, שמשמעותו תחרותיות נמוכה ואיכות ביצוע ספורטיבי ירודה. כלומר, גם אם ישנן נשים המתאמנות בענפים כגון הרמת משקולות או קפיצות סקי, מדובר במספר זעום, ואין טעם לכלול תחרויות במקצועות אלו בתוכנית המשחקים האולימפיים. מיעוט הצופים ובעיקר הצופות באירועי ספורט נשים מהווה גם הוא סיבה להתעלם מתחרויות אלה.

חמש תקופות של השתתפות נשים במשחקים האולימפיים

ניתן לחלק את השתתפות הנשים במשחקים האולימפיים לחמש תקופות בעלות אפיונים שונים ומגמות שונות: התקופה הראשונה – מתחילת המשחקים בעת החדשה (1896) ועד לשנות העשרים; התקופה השנייה – בין שתי מלחמות העולם; השלישית – מסוף מלחמת העולם השנייה ועד שנות השבעים; הרביעית – שנות השמונים והתשעים והתקופה החמישית – משנות האלפיים ועד ימינו. בשורות הבאות נסקור את חמש התקופות האמורות ונדגים זאת באמצעות מקרים בולטים מתולדות ההיסטוריה האולימפית.

התקופה הראשונה: מתחילת המשחקים ועד לשנות העשרים

הברון פייר דה-קוברטן התנגד להשתתפות נשים במשחקים האולימפיים, שכן, הוא ראה בהם ביטוי להתרוממות רוח גברית. בטיעונו הדגיש שאין לפרש את חוסר הסכמתו בעובדה שחל איסור על נשים לעסוק בספורט, אלא שתפקידן במשחקים האולימפיים אמור להיות בראש ובראשונה הכרת המנצחים כפי שהיה נהוג במשחקים של העת העתיקה. לפיכך, במהדורה הראשונה של המשחקים האולימפיים המודרניים ב-1896 נכחו נשים באירוע כמפגינות ואף הפריעו לרצי המרתון במכוון כדי לשבש את הסדר.

בין אם כתוצאה ממחאה זו ובין אם לאו, במשחקי פאריז 1900 כבר נטלו חלק כמה ספורטאיות, כאמור לעיל. תחומי ההשתתפות שלהן הוגבלו לשני ענפים – טניס וגולף, שבהם כבר התקיימו תחרויות לנשים. למשל, בטורניר ווימבלדון בטניס החלו נשים להתחרות במשחקי היחידות כבר בשנת 1884. התבוננות בתמונותיהן של הזוכה בתחרויות הטניס, שרלוט קופר (Charlotte Cooper) מבריטניה, ובתחרויות הגולף, מרגרט אבוט (Margaret Abbott) מארצות-הברית, מגלה כי מדי התחרות שלהן כללו שמלות ארוכות עד הקרסול, שרוולים ארוכים, עניבה ומגבעת – כל זאת כדי לשמור על תדמית מהוגנת שנדרשה מהספורטאיות על-פי המוסכמות של אותה תקופה. גם בתחרויות הרכיבה והקרוקט (Croquet) נטלו נשים חלק, אלא שלא היו אלה תחרויות לספורטאיות בלבד כי אם תחרויות מעורבות.

יצוין שהזוכה הראשונה במדליית זהב במשחקי פאריז 1900 באה דווקא מתחרויות שייט היכטות. לא ברור אם תחרות זו הייתה אמורה להיכלל כתחרות אולימפית רשמית, אך בכל מקרה, הלן דה-פורטלס (Helene de Pourtales) הייתה חלק מהצוות השוויצרי שזכה בתחרות (קפטן הספינה היה בן זוגה).

עד מלחמת העולם הראשונה תתווספנה תחרויות לנשים גם בהחלקה על הקרח, בקפיצות למים ואף בשחייה, אם כי רק במקצים הקצרים ורק בסגנון חופשי. הגברים, לעומת זאת, התחרו גם במשחים ל-1500 מטר וביותר מסגנון שחייה אחד. המשותף לשלושת הענפים הוא העובדה כי לא הייתה סתירה בסיסית בהתייחס לשלושת העקרונות שצוינו קודם לכן: (א) כולם היו ענפים שלא דרשו מאמץ גופני קיצוני, ובכך לא סיכנו, כביכול, את בריאות הספורטאיות. (ב) כולם נשמרה מהוגנות בסיסית בכל הקשור לצביון התרבותי של הספורטאיות. (ג) בכולן התקיימה מסורת של תחרויות נשים, כך שכמות המתחרות הפוטנציאליות היה גדול יחסית.

התקופה השנייה: בין שתי מלחמות העולם

לאחר מלחמת העולם הראשונה מתחילה התנועה הסופרגייסטית – התנועה לשוויון זכויות לנשים – לקצור הישגים. מעורבות הנשים בשוק העבודה במהלך שנות המלחמה ותרומתן למאמץ המלחמתי היוו זרז להענקת מגוון של זכויות, ובראש ובראשונה זכויות פוליטיות – הזכות לבחור ובעקבות זאת גם הזכות להיבחר. אך למרות מגמות אלו התמהמהה התנועה האולימפית בכל הקשור לשוויון ולהשתתפות נשים במשחקים האולימפיים. כמחאה על כך יזמה הספורטאית הרבגונית אליס מיליה (Alice Milliat) מצרפת את המשחקים האולימפיים לנשים, אירוע שהתקיים פעמיים (ב-1922 וב-1923) ואת המשחקים העולמיים לנשים, מעין מקבילה ספורטיבית למשחקים האולימפיים על טהרת הספורטאיות בלבד. התחרויות התקיימו במגוון מקצועות האתלטיקה, שבהם לא ניתנה לנשים אפשרות להשתתף במשחקים האולימפיים עצמם. המשחקים העולמיים התקיימו ארבע פעמים (1922 בפאריז, 1926 בגטבורג, 1930 בפראג, 1934 בלונדון) ובהצלחה מוגבלת, אולם עצם קיומם דחף את הוועד האולימפי הבין-לאומי להוסיף תחרויות לנשים במשחקים האולימפיים לאחר מכן. ואכן, ענפים כגון סייף (ענף אולימפי בעל שורשים צבאיים מובהקים ב-1924, התעמלות ואתלטיקה ב-1928 וסקי ב-1936 צורפו לתוכנית האולימפית.

תחרות ההחלקה האמנותית על הקרח הוצגה לראשונה בתוכנית האולימפית במשחקי הקיץ בלונדון 1908. זו הייתה הפעם הראשונה שספורט חורף נכלל במשחקים האולימפיים, 16 שנים לפני משחקי החורף הראשונים בשאמוני. אולם רק במשחקי החורף בסיינט מוריץ 1928 הפכה תחרות זו לאטרקטיבית במיוחד, בעיקר בשל הופעתה של המחליקה הנורווגית סוניה הני (Sonja Henie). היא זכתה במדליית זהב שלוש פעמים ברציפות, וכמעט בכל הפעמים ניצחונה היה בהחלטה פה אחד של צוות השופטים. האהדה שזכתה לה הרקיעה שחקים ובדומה לשחיין גיוני וייסמילר, שמינף את הקריירה הספורטיבית שלו ואת דמותו הציבורית לקריירה קולנועית, פצחה גם הני בתום הקריירה הספורטיבית שלה בקריירה הוליוודית. מבחינות רבות הפכה תחרות ההחלקה האמנותית לנשים לאטרקציה מובילה במשחקי החורף, הרבה הודות לסוניה הני ולהישגיה.

המסקנה המתבקשת כאן הינה שתחרויות הנשים יכולות להתמודד, מבחינת הפופולריות שלהן עם תחרויות הגברים, במיוחד בתחרויות שבהן הקריטריון איננו רק "מהר יותר, גבוה יותר, חזק יותר", כי אם קריטריונים אחרים שבהם הנחיתות הפיזיולוגית של הספורטאיות אינה באה לידי ביטוי.

במשחקים העולמיים לנשים בלונדון 1934 זכו הספורטאיות הגרמניות במרבית התחרויות וכמעט בכל המדליות. שנתיים בטרם התקיימו משחקי החורף האולימפיים בגרמיש-פארטנכירכן והקיץ בברלין – משחקים שנודעו לשמצה בשל השימוש שעשה בהם המשטר הנאצי. התברר שלהשתתפות הנשים היה ערך רב בכל הקשור למשמעויות התעמולתיות של ההישג הספורטיבי, וברבות הימים היו שימושים כאלו נחלתם של משטרים טוטליטריים נוספים.

עם זאת, דווקא לאור ההתעוררות בהשתתפות נשים במשחקים האולימפיים חזרה הביקורת על ספורט הנשים כולו. הישגיה של האתלטית האמריקנית המחוננת מילדרד דידיקסון (Mildred Didrikson), בעלת שתי מדליות זהב בריצת משוכות ובהטלת כידון ומדליית כסף בקפיצה לגובה במשחקי לוס-אנג'לס 1932, כמו גם הישגיה בענפים אחרים כגון גולף, בייסבול, כדורסל ועוד, נומקו לא רק ביכולותיה יוצאות הדופן אלא גם, ובעיקר, בהעדר שדה תחרותי עשיר דיו. כלומר, מספר המשתתפות בענפי הספורט השונים קטנה למדי, ובהתאם לכך גם הרמה אינה גבוהה והתחרותיות אינה דומה לזו שבמקצועות הגברים. סוגיה נוספת קשורה ב"גבריותן" של הספורטאיות. ניצחונה של האמריקנית הלן סטפנס (Helen Stephens) בריצת 100 מטרים במשחקי ברלין 1936 לוותה בביקורת על חזותה החיצונית וחשדות שאין מדובר בספורטאית ממין נקבה. סטפנס נאלצה לעבור כמה בדיקות עד שהוכח שיוכה המגדרי. גם לאחר חזרתה לארה"ב המשיכו השמועות אודותיה ובשל כך גם ההתגרריות בה בתחרויות ובאירועים שונים שבהם נטלה חלק.

התקופה השלישית: מסוף מלחמת העולם השנייה ועד לשנות השבעים

לאחר מלחמת העולם השנייה היוו מרבית האירועים הספורטיביים הבין-לאומיים חלק במלחמה הקרה ובמאבק הבין-גושי. עצם העובדה שהמחלוקת בין שני הגושים לא הייתה רק שאלה של עוצמה פוליטית וכלכלית בין-לאומית כי אם גם שאלה אידיאולוגית, ביססה את הרעיון כי ניצחון בשדה הספורטיבי פירושו גם ניצחון אידיאולוגי. עקרון החובבנות היה אז הקו המנחה בתנועה האולימפית, וההבנה כי ספורט הנשים החובבני מצוי בנחיתות יחסית בארה"ב כמו גם במרבית מדינות המערב הדמוקרטיות, עודדה את ברית-המועצות ושאר מדינות מזרח אירופה הקומוניסטיות לטפח דווקא ספורטאיות. במהלך שנות החמישים, השישים והשבעים הלכה וגברה השתלטותן של הספורטאיות המזרח אירופיות על מרבית הענפים והמקצועות לנשים במשחקים האולימפיים. לשם הדגמה, במשחקי מונטריאול 1976 – מבין 47 המקצועות שבהם התחרו נשים זכו ספורטאיות מזרח אירופה ב-43 מדליות זהב. נציגות ארה"ב באותם משחקים זכו רק בשלוש מדליות זהב: בקשתות, בקפיצות למים ובמשחה ל-100x4 מטרים.

במקביל, ובמידה רבה בשל הפופולריות הגוברת של ספורט הנשים במדינות מזרח אירופה, הלך וגדל חלקן של הספורטאיות במשחקים האולימפיים. מאז חידוש המשחקים לאחר מלחמת העולם הראשונה עלה שיעור המשתתפות מפות מ-10% ליותר מ-20%. בענפים חדשים כגון חתירה, קיאק וקאנו במשחקי הקיץ ומזחלות והחלקה מהירה על הקרח במשחקי החורף נכללו תחרויות לנשים. בענפי השחייה והאתלטיקה הוכנסו לתכנית מקצועות שבשנים קודמות נחשבו לתובעניים מדי עבור ספורטאיות כגון משחים ארוכים (800 מטרים בסגנון חופשי), משחי הפרפר וכן הדיפת כדור ברזל.

אחת התמורות המשמעותיות הייתה שילובן של נבחרות נשים בענפי הכדור. במשחקי טוקיו 1964 התקיים לראשונה טורניר הכדורעף לנשים, ובהמשך, במונטריאול 1976, הצטרפו גם הכדוריד והכדורסל. אלא שלתמורות חשובות אלו הגיעו גם ביקורות: הירומוי דאימטסו (Hirofumi Daimatsu), מאמן נבחרת הנשים של יפן בכדורעף, שזכתה במדליית הזהב במשחקי טוקיו 1964 בפעם הראשונה שבה התקיים טורניר כזה, הואשם בהתעללות בשחקניותיו, באימונים בדרגת קושי גבוהה עד כדי בלתי אפשרית ובדרישות בלתי אנושיות כגון התחייבות שלא להינשא עד תום הטורניר האולימפי והשגת מדליה. למותר לציין כי מאמנים של נבחרות גברים לא זכו לביקורת מסוג זה. ביקורת מסוג אחר הופנתה כלפי העדר התחרותיות בטורניר הכדורסל לנשים במשחקי מונטריאול 1976. נבחרת ברית-המועצות הופיעה למשחקים כאשר בשורותיה

השחקנית אוליאנה סמיונובה (Uljana Semjonova), המתנשאת לגובה של 2.10 מ', ואשר הדומיננטיות שלה בטורניר הייתה מוחלטת וחסרת תחרות. היתהיא אם מדובר בתחרות בתנאים הוגנים הושמעה בהקשר להופעתה, אך אין לה מקבילות בטורנירי הגברים באותו משחק.

הדומיננטיות של הספורטאיות המזרח אירופיות לוותה תדיר גם בשמועות אודות שימוש בחומרים אסורים, החל מסטרואידים אנבוליים ומאיצי גדילה של שרירים ועצמות, דרך הורמוני גדילה ועד ל"הורמון הזכרי", הטסטוסטרון, שנועד להעלות את מסת השרירים והעצמות. כפי שידוע כיום, היו שימושים רבים בחומרים בלתי חוקיים במדינות מזרח אירופה, והשימושים בהם לא היו אקסקלוסיביים לספורטאיות, אך הצלחתם הניכרת של הנשים הסובייטיות, המזרח גרמניות, הצ'כיות וכיו"ב, הפנו אליהן את תשומת-הלב ועוררו תרעומת רבה.

היבט ביקורתי נוסף הקשור להצלחתן של נציגות הגוש המזרחי במשחקים נגע בעיקר לענף התעמלות המכשירים. הופעתה של המתעמלת אולגה קורבוט (Olga Korbut) במדי נבחרת ברית-המועצות במשחקי מינכן 1972 עוררה תשומת-לב מיידית. קורבוט לא הייתה המתעמלת הבכירה בנבחרתה, אך החן שהפגינה, הופעתה השברירית וחזותה כשל ילדה כבשה את לבו של הקהל, והיא הפכה למתעמלת הבולטת במשחקים ובמידה רבה לפני של ענף התעמלות כולו. הופעה זו שינתה את ענף התעמלות הנשים, שכן, המתעמלות האתלטיות מסוגן של לאריסה לטינינה (Larisa Latynina) ולודמילה טורישצ'בה (Lyudmila Turishcheva) הסובייטיות, או ורה צ'סלבסקה (Vera Caslavskaja) הצ'כוסלובקית, החלו להיעלם מן הנוף, ואת מקומן תפסו ה"ילדות המתעמלות".

בניגוד לענפים אישיים במשחקים האולימפיים כגון אתלטיקה ושחייה, שבהם הדרישות בתחרויות הנשים והגברים זהות כמעט לחלוטין, הרי בהתעמלות מכשירים מדובר בתחרות שונה לגמרי. הכישורים הנדרשים מהמתעמלים הגברים לשם ביצוע תרגילים על מכשירים כגון מקבילים, טבעות או סוס סמוכות, כוללים כוח פיזי רב. לעומת זאת, המתעמלות במקצועות כמו קורה או תרגיל קרקע נדרשות להפגין אלמנטים תנועתיים הרמוניים המזכירים מחול ובלט, ולשם כך דרושים כישורים כמו שיווי משקל. אי לכך, ההשוואה הקיימת תדיר בין הישגי האתלטיות/שחייניות להישגי האתלטים/שחיניים, שבה תמצאנה הנשים בעמדת נחיתות, מאבדת מתוקפה. פוטנציאל הפופולריות של ענף התעמלות המכשירים לנשים עשוי אפוא להיות גבוה במיוחד, בדומה להחלקה האמנותית על הקרח.

ארבע שנים לאחר הופעתה של קורבוט תפסה נבחרת המתעמלות של רומניה את עיקר תשומת-הלב, שבה בלטה נערה שטרם מלאו לה 15 – נדיה קומנץ' (Nadia Comaneci). גם שאר בנות הנבחרת היו נערות צעירות שהתאמנו בהדרכתם של המאמן בלה קארולי (Bela Karolyi) ורעייתו מרתה. הבנות התאמנו במחנה אימונים סגור ותחת משטר קפדני כבר מגיל 10 בתנאי אימון שנתפסו כבלתי אפשריים בעיניים מערביות. האפשרות לבחור בנות צעירות כל כך ולהכניסן למחנה אימונים בתנאים כה מחמירים לא הייתה אפשרית במדינות דמוקרטיות ליברליות. טענות כאילו ניטלה מן הילדות ילדותן במסגרת שאיפתו של המשטר הקומוניסטי להישגים הופנו תדיר כלפי הנבחרות ממזרח אירופה ומאמניהן בכלל והרומניות בפרט.

מכל מקום, נדיה קומנץ' הייתה לדמות המזוהה ביותר, יותר מכל ספורטאי אחר, עם משחקי מונטריאול 1976, בין אם בשל הישגיה יוצאי הדופן ובין אם בשל חזותה הילדותית. לשם השוואה, המתעמל הסובייטי, ניקולאי אנדריאנוב (Nikolay Andrianov), שזכה באותם משחקים בשבע מדליות (ארבע מהן מזהב) – הישג גדול יותר מזה של קומנץ', זכור הרבה פחות ממנה.

אבן דרך נוספת הראויה לאזכור בתקופה זו היא הדלקת הלפיד האולימפי על-ידי אישה, 60 שנה לאחר חידוש המסורת במשחקי אמסטרדם 1928. מדובר בטקס הפתיחה של משחקי מכסיקו סיטי 1968, על-ידי האתלטית המכסיקנית אנריקטה בסיליו (Basilio Enriqueta). מאז, נשים נטלו חלק בהדלקת הלפיד האולימפי 12 בטקסי הפתיחה של משחקים אולימפיים, הן בקיץ והן בחורף.

התקופה הרביעית: שנות השמונים והתשעים

מאבקן של התנועות הפמיניסטיות בשנות השישים והשבעים באירופה ובמיוחד בארה"ב, לאור התבלטותן של כמה ספורטאיות כגון הטניסאית בילי ג'יין קינג (Billie Jean King) או הרצה למרחקים ארוכים קתרין סוויצר (Kathrine Switzer), החל לשאת פרי ותוצאותיו החלו להיות ניכרות. בשנת 1972 נכנס לתקפו התיקון התשיעי לחוק החינוך הפדרלי בארה"ב (Title IX), שעל פיו המכללות האמריקניות אימצו את מדיניות ה"אפליה המתקנת". וכך, תכניות ספורטיביות חדשות נפתחו בפני ספורטאיות אמריקניות רבות, עובדה שאפשרה להן להאריך את הקריירה הספורטיבית ולפתח מיומנויות במגוון רחב יותר של ענפי ספורט. המכללות משכו גם ספורטאיות מצטיינות ממדינות אחרות שבהן האפשרויות לפיתוח ספורטיבי עבור נשים היו מוגבלות.

במשחקים האולימפיים עצמם ניכרו השינויים החל משנות השמונים. הצלחותיהן של הספורטאיות האמריקניות במשחקי כדור, באתלטיקה, בשחייה ובמיוחד בהתעמלות החלו כבר במשחקי לוס-אנג'לס 1984, אמנם בהעדר מרבית מדינות הגוש המזרחי. הצלחות אלה נמשכו גם אל תוך שנות התשעים ולמעשה עד היום.

בשנת 1981 צורפו לראשונה שתי נשים כחברות בוועד האולימפי הבין-לאומי – פלור איסבה-פונסקה (Flor Isava-Fonseca) מוונצואלה ופיריו האגמאן (Pirjo Haeggman) מפינלנד. הן היוו חלוצות שסימנו את הדרך לחברות נוספות ולהתפתחויות עתידיות. ענפים נוספים נפתחו בפני ספורטאיות כגון קליעה למטרה ורכיבת אופניים בלוס-אנג'לס 1984; שייט בסיאול 1988; ג'ודו בברצלונה 1992 וביאתלון באלברוויל 1992. בתחום משחקי הכדור הקבוצתיים, הוקי שדה לנשים הוכנס במשחקי מוסקווי 1980; כדורגל וסופטבול לנשים באטלנטה 1996; הוקי קרח בנאגאנו 1998 וכדורמים בסידני 2000. צורפו גם מקצועות באתלטיקה שנחשבו ל"גבריים" או לתובעניים מדי מבחינת דרגת הקושי שלהם, כגון יידוי פטיש, ריצת 400 מטר משוכות, 3000 מ' מכשולים, קפיצה משולשת ועוד. גולת הכותרת הייתה ללא ספק צירוף ריצת המרתון לנשים בלוס-אנג'לס 1984. שני עשורים קודם לכן היוותה ריצה זו מוקד למאבקן של רצות על הזכות להשתתף במרתון, ובמיוחד במרתון בוסטון היוקרתי. הרצה האמריקאית ג'ון בנוייט (Joan Benoit), הזוכה הראשונה במדליית זהב אולימפית בריצה זו, נכנסה אמנם לספרי ההיסטוריה, אולם הוויכוח באשר ליכולתן של ספורטאיות להשתתף במרתון והנזק הפוטנציאלי לבריאותן לא פסק ואפילו התגבר, לאור הופעתה של הרצה השוויצרית גבריאלה אנדרסן-שייס (Gabriela Andersen-Schiess), שבאפיסת כוחות גררה את עצמה לקו הסיום. השאלה אם מדובר במופע גבורה ספורטיבי הראוי להערכה או בחוסר אחריות וסיכון בריאותי נראתה אקטואלית מתמיד. שמונה שנים לאחר אירועים אלו נפרץ גם מחסום הסקי למרחקים (Cross Country Skiing), ה"מרתון של משחקי החורף", ובמשחקי אלברוויל 1992 החלו נשים להתחרות גם בענף זה. ראשונה הזוכות הייתה סטפניה בלמונדו (Stefania Belmondo) מאיטליה. עם זאת, יצוין שהנשים מתחרות עד היום במקצים ל-30 קילומטרים, לעומת הגברים המתחרים ל-50 ק"מ.

משחקי לוס-אנג'לס 1984 סימנו עוד תוספת מעניינת למשחקים האולימפיים: אם עד אז השתתפו הספורטאים בענפים שונים תוך שמירה על אקסקלוסיביות גברית, הרי לראשונה התווספו לתכנית האולימפית ענפים אקסקלוסיביים לנשים. מדובר בשחייה אמנותית ובהתעמלות אמנותית, שהפכו לחלק אינטגרלי של התכנית האולימפית הן במסגרת תחרויות ליחידות והן במסגרות קבוצתיות.

בשנת 1991, באסיפה ה-97 של הוועד האולימפי הבין-לאומי בבירמינגהם בריטניה, התקבלה החלטה תקדימית: ענף ספורט חדש שיוצג במשחקים האולימפיים חייב לעמוד בקריטריון של משתתפים ומשתתפות. כלומר, כדי לצרף ענף חדש לתוכנית האולימפית יש להוכיח פופולריות בקרב שני המגדרים. משמעות הדבר היא שכל ענף חדש יכול תחרויות של נשים וגברים. כדורעף חופים ובדמינטון, שכבר נכללו בתוכנית והוצגו לראשונה במשחקי ברצלונה 1992, כללו הן ספורטאים והן ספורטאיות. בהמשך יצורפו, על-פי קריטריון זה, גם קרלינג, טריאתלון, טאקוונדו, רוגבי שביעיות, גלישת גלים, טיפוס, סקייטבורד וקראטה. יוצא הדופן היחיד הוא משחק הבייסבול, שחזר בטוקיו 2020 לתוכנית האולימפית והתקיים כתחרות לגברים בלבד, ובמקביל לו התחרו נשים במשחק הסופטבול, שאף הוא שב לתוכנית לאחר היעדרות.

התקופה החמישית: שנות האלפיים

תהליכים של מסחור מואץ בשנות התשעים מובילים את הספורט האולימפי, ובהקשר זה גם את השתתפות הנשים במשחקים, לעידן חדש – העידן הגלובלי. העיקרון החובבני שזוהה עם האולימפיזם (הרעיון האולימפי) נזנח, והספורט המקצועני השתלט על המשחקים כמעט בכל הענפים. אחוז המשתתפות עלה בתלילות מכ-20% בראשית שנות השמונים לכ-40% בראשית שנות האלפיים ועד לכ-50% במשחקי טוקיו 2020. בשנת 2017 נבחרה האמריקנית אניטה דה-פרנץ (Anita DeFrantz) לתפקיד סגנית נשיא הוועד האולימפי הבין-לאומי, ועל-פי דיווחים, בשנת 2021, 37.5% מחבריו הן נשים, ובוועדות – 47.8% מכלל החברים הן נשים.

נוכחות נשית בולטת מורגשת בשנים האחרונות בקרב נציגות אסיה ובמיוחד אפריקה במשחקים האולימפיים. עד משחקי לונדון 1948 זכו נציגות אפריקה בשלוש מדליות אולימפיות בלבד, שתיים בשחייה ואחת באתלטיקה, כאשר כל הזוכות ייצגו את דרום-אפריקה, ולמותר לציין כי כולן היו לבנות. גם לאחר מלחמת העולם השנייה לא ניכרו שינויים משמעותיים, ולמעט דרום-אפריקה, כמעט שלא ניכרה נציגות של ספורטאיות היבשת. החל במשחקי ברצלונה 1992 ניכרת עליה תלולה במספר המשתתפות ובמספר הזוכות בקרב מדינות אפריקה, בעיקר במקצועות הריצה הארוכה, אך גם בענפים נוספים כגון קאנו, סייף, ג'ודו, שחייה, טאקוונדו, היאבקות והרמת משקולות. לשם המחשה, במשחקי ריו 2016 זכו נציגות אפריקה ב-19 מדליות אולימפיות, חמש מהן מזהב. בין המדינות הזוכות ניתן למנות את טוניס, מצרים, חוף השנהב, אתיופיה, קניה, דרום-אפריקה ובורונדי.

בענפי ספורט אולימפיים אחרים החלה השתתפות של ספורטאיות במקצועות שנחשבו לטאבו מבחינת יכולתן של נשים ליטול חלק בהן. במשחקי סידני 2000 התחרו נשים בפעם הראשונה בהרמת משקולות, ענף שלא נחשב ליאה עבור ספורטאיות הן בשל הנזק הבריאותי שעלול להיגרם לעוסקים בו ובמיוחד לנשים, והן בגלל העדר האסתטיות הקשורה לתדמית גוף האישה.

טאבו נוסף נפרץ בענפי קרב מגע. אחרי תחרויות הג'ודו לנשים שהחלו במשחקי ברצלונה 1992 הפך גם הטאקוונדו, בשנת 2000, לענף אולימפי רשמי, והתחרויות בו מתקיימות הן לנשים והן לגברים. במשחקי

אתונה 2004 החלו נשים להתחרות גם בהיאבקות בסגנון חופשי, תחילה רק בשתי קטגוריות משקל ובהמשך עד לשש קטגוריות. ההיאבקות בסגנון היווני-רומי נותרה עד היום ללא השתתפות של ספורטאיות, בשל מיעוט מתחרות בענף. בשנת 2013 החליט הוועד האולימפי הבין-לאומי להוציא את ענף ההיאבקות מהתכנית האולימפית. הצעה זו נתקלה בביקורת רבה, שכן, מדובר באחד הענפים הבודדים שהתקיימו גם במשחקים האולימפיים הקדומים, והמהווים גשר למשחקים המודרניים. מעבר לסיבות העיקריות להחלטה נטען שירידה בפופולריות של הענף והעדר תחרויות לנשים בסגנון יווני-רומי היווה גורם בהחלטה. בינתיים נדחתה ההחלטה, וההיאבקות תוסיף להיות ענף אולימפי גם במחצית הראשונה של העשור השלישי.

ענף נוסף מתחום קרבות המגע, שאף הוא בעל היסטוריה עתיקת יומין, וסביבו מתקיים באופן תדיר ויכוח על עצם הכללתו בתכנית האולימפית, הוא האגרוף. במשחקי לונדון 2012 הוצגו לראשונה תחרויות נשים באגרוף בשלוש קטגוריות משקל, תחרויות שזכו להיענות גבוהה מצד הקהל. ניצחונותיהן של ניקולה אדמס (Nicola Adams) הבריטית, קתי טיילור (Katie Taylor) מאירלנד וקלריסה שילדס (Claressa Shields) מארה"ב היו משיאי תחרויות האגרוף, כולל אלו של הגברים. ניתן לומר אפוא כי בניגוד לעבר, שבו נמנעו התאחדויות הספורט מלכלול תחרויות לנשים בשל העדר פופולריות, לפחות בענף האגרוף, הגביר צירוף הנשים למשחקים את האטרקטיביות של הענף, ובמידה רבה שמר אותו כענף אולימפי.

הטענה כי ספורט הנשים אינו מעניין דיו מוצאת עצמה לא רלוונטית בעידן הנוכחי. עם זאת, קשה לתלות את הפופולריות הגבוהה של ענפים מסוימים דווקא בנימוקים ספורטיביים מובהקים. האטרקטיביות של ענף הכדורעף חופים למשל, ובמיוחד של טורנירי הנשים, עשויה להיות מוסברת באיכויות הטכניות והאתלטיות של המתחרות, אך ללא ספק גם בעובדה כי מרבית קהל הצרכנים/ צופים באירוע הם גברים.

סיכום

דרך ארוכה עבר ספורט הנשים מאז משחקי אתונה 1896 ועד היום – ממצב של העדר מוחלט של ספורטאיות למצב של שיעור משתתפות כמעט זהה; ממצב של ענפים רבים המוגבלים מסיבות שונות לספורטאים גברים בלבד למצב שבו לא קיים ענף ספורט שהוא אקסקלוסיבי לגברים. אם כבר, אזי האקסקלוסיביות קיימת בשני תת-ענפים המוגבלים לספורטאיות בלבד – התעמלות האמנותית והשחייה הצורנית.

ההבדלים העיקריים כיום בין ענפי הגברים לנשים אינם רבים ובאים לידי ביטוי בכמה אופנים. להלן כמה דוגמאות:

- בענף התעמלות מדובר במכשירים שונים ובקריטריונים שונים בין גברים לנשים.
- במקצועות קרב מגע והרמת משקולות מדובר בקטגוריות משקל שונות, ובענפים אגרוף והיאבקות אף במגוון קטגוריות מצומצם יותר בכל הקשור לתחרויות הנשים.
- באתלטיקה, מכשירי הזריקה שונים במשקלם, ובריצות קיימים הבדלים בגובה המשוכות והמכשולים. גם המרחק בריצת המשוכות הקצרה שונה בין המינים (למשל, 110 מ' לגברים ו-100 מ' לנשים).
- בחלק מן התחרויות, מרחקי המקצים הארוכים גדולים יותר בתחרויות הגברים, כמו למשל בתחרויות הסקי הנורדי ובתחרויות ההליכה. בשחייה, לעומת זאת, החל ממשחקי טוקיו 2020 הושוו המקצים הארוכים לגברים ולנשים.

- בקפיצות הסקי קופצות הנשים בתחרויות אישיות רק מן המקפצה הנמוכה, בעוד הגברים מתחרים גם במקפצה הגבוהה, כולל במסגרת הקבוצתית.

הענף היחיד שבו מתחרים גברים ונשים כיחידים בתנאי תחרות שווים ובאותה תחרות הוא ענף הרכיבה, וזאת החל במשחקי הלסינקי 1952. במובן מסוים, גם בחתירה יש מקום לשילוב בין המינים באותה תחרות, אם כי מדובר במצב שבו למשל, החותרים יהיו גברים וההגאי אישה. תמורה מעניינת התופסת מקום במשחקים האולימפיים היא שילובם של מקצועות מעורבים. משחקים של זוגות מעורבים בטניס החלו כבר במחצית הראשונה של המאה העשרים וחודשו במשחקי לונדון 2012. בבדמינטון נערך טורניר זוגות מעורבים כבר ממשחקי אטלנטה 1996. במשחקי החורף מתקיימות תחרויות מעורבות בסקי אלפיני קבוצתי, בתחרויות הביאתלון ובהחלקה אמנותית על הקרח, התחרות המעורבת הוותיקה ביותר המתקיימת כבר ממשחקי לונדון 1908. מגמה זו קיבלה ביטוי גם במשחקי טוקיו 2020 בענפים כגון אתלטיקה, שחייה, ג'ודו, טריאתלון, קשתות, קליעה למטרה וטניס שולחן, ואף נמשכה בפריז 2024 כאשר 20 אירוע מדליה היו בתחרויות מעורבות.

ניתן לטעון כי 128 שנים הם פרק זמן ארוך מדי לשם השגת שוויון מגדרי בתנועה האולימפית. עם זאת, יש לזכור כי שוויון כזה, גם אם הושג באופן פורמלי, אינו מתקיים מבחינה מהותית בתחומי חיים רבים כגון פוליטיקה, אקדמיה או שוק העבודה. מצבן של הספורטאיות בזירה האולימפית אינו מושלם, אך מגמות השינוי מסמנות עתיד שוויוני ואופטימי יותר, בוודאי בהשוואה לתחומים אחרים.